

Konstruování a reprezentace "regionu"

Krajinou podstávkových domů

Markéta Vaňková

Abstrakt:

Construction and representation of a "region": Through the landscape of half-timbered houses

The article examines the strategies of representation used to construct a cross-border "region" on the Czech-German-Polish border. The author deals with formation and institutionalization of the project "Landscape of the Upper Lusatian Half-timbered Houses". She analyzes the discursive practice of the local entrepreneurs who realize and materialize the project; and illustrates the power implications of the studied representation. The paper argues that the "region" is constructed especially through selective interpretations of the history of the area and through the process of meaning-ascribing to the half-timbered houses themselves. The presence of this „region“ in the symbolic territorial organization of the area is based on the idea of "perception" and "evidence". Simultaneously the idea of European integration and regionalism is used to support the analyzed representation. The interest of another regional actor (Euroregion Neisse-Nisa-Nysa) to partake in this representation demonstrates the power character of respective representation.

Keywords: representation; cross-border region; local power relations; European regionalism; half-timbered houses; Czech-German-Polish border.

Citujte takto:

VAŇKOVÁ, M. (2008): Konstruování a reprezentace "regionu": Krajinou podstávkových domů. *Biograf* (45): 38 odst. Dostupné na adrese <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v4501>

1.
Předkládaný text vychází z terénního výzkumu, který jsem realizovala v průběhu let 2004 - 2006 v pohraniční oblasti Šluknovského výběžku.[1] Bezprostřední přítomnost státní hranice spolu se sociokulturní, demografickou a ekonomickou diskontinuitou oblasti po roce 1945 zde vytvářejí zcela specifický kontext nesamozřejmosti: ve vztahu k historii můžeme odkrýt neustálé, ač nikoli nutně explicitní, vyjednávání minulosti a "paměti" této oblasti a sledovat křehké procesy konstruování identit (lokálních/ etnických/ národních...) jejími obyvateli; ve vztahu ke státní hranici pak permanentní proměny jak jejího charakteru[2], tak také jejího významu, vnímání a porozumění obyvateli pohraničí.[3]

2.

Následující text se týká především tématu hranice, a to hranice symbolicky překračované, rozpouštěné: jeho předmětem je analýza *veřejných reprezentací* Šluknovského výběžku jako součásti většího, hranice překračujícího celku, "regionu". Centrálním bodem analýzy jsou právě způsoby porozumění konceptu "regionu" a jeho užívání (některými) lokálními aktéry ("region" jako analyzovaná kategorie). Paradigmatickým východiskem vlastní analýzy je pojetí "regionu" jako něčeho navýsost nesamozřejmého ("region" jako kategorie analýzy): "region" neexistuje sám o sobě, není to určitá konkrétní, objektivně předem existující jednotka, vyznačující se nějakým druhem sounáležitosti (jazykové, geografické, kulturní, historické...), jejíž existence je "odhalována" lokálními aktéry, kteří tento "objev" preexistující reality dále zprostředkovávají a prezentují veřejnosti. Naopak, východiskem textu je konceptualizace "regionu" jako dynamické, sociálně konstruované kategorie: "region" je utvářen, je postupně institucionalizován (např. ustavením názvu, vymezením území, vytvořením příslušných institucí a symbolů), vyjednáván, *a tedy* "realizován" jako součást (proměnlivé) symbolické teritoriální organizace určitého území (Eger 1996: 15-16).

Není podstatné, zda je přeshraniční region vybudován na základě kulturní nebo etnické stejnorodosti, společného historického pozadí, existující funkční vzájemné závislosti nebo na pouhé shodě zájmů, nýbrž je to právě sám *proces konstrukce*, který je důležitý. Nahodilá povaha přeshraničních regionů může být uchopena jenom tehdy, pokud *nepředpokládáme*, že iniciativy přeshraniční spolupráce se opírají o společné rysy. (Perkmann 2003: 5; kurz. původní)

3.

"Region" je v tomto smyslu uskutečňován jako zamýšlený či nezamýšlený důsledek *sociální praxe* těch, kteří se k určitému území *jako k regionu* vztahují, o něm přemýšlí, kteří jej pojmenovávají nebo o něm dokonce píší odborné texty. Prostřednictvím sociální praxe se "region" stává jako *imagined locality* přítomným ve veřejném prostoru.

4.

Problém regionu (a to nejen přeshraničního) je současně vždy také problémem hranic: jaká jsou kritéria pro distinkci "my" versus "oni"? Neboli, jak je utvářena hranice konstruovaného regionu, jak jsou rozdíly "uvnitř regionu" překonávány ve prospěch diference vůči "venku", jaká je diskurzivní praxe *bordering* (vytváření hranice) - *othering* (vytváření "jiného") - *ordering* (utváření řádu) (Houtum & Naerssen 2002)?

5.

Vymezování, definování a reprezentace "regionu" některými lokálními aktéry nemusí pochopitelně znamenat, že je takto nově se "objevivší" region také někým (především svými obyvateli) jako region subjektivně pocíťován, že je určitému geografickému území prisuzován též symbolický význam vnitřně sounáležitě jednotky, že se s daným teritoriem někdo jako s regionem identifikuje. Posoudit míru či rozsah identifikace obyvatel zkoumané oblasti Šluknovska s reprezentacemi, s nimiž se ve veřejném prostoru setkávají, není cílem tohoto článku; pokusím se však nahlédnout a analyzovat vnitřní koherenci a sílu jedné konkrétní reprezentace a praxe a popsat, jakými kategorizačními prostředky, akty či strategiemi je ustavována.

Projekt Krajina podstávkových domů - institucionalizace

6.

Předmětem analýzy je přeshraniční projekt "Krajina podstávkových domů (*Umgebndeland*)", zahrnující širší oblast česko-německo-polského trojmezí. Tento projekt má své kořeny v "Plánu rozvoje agrárních struktur" (*Agrarstrukturelle Entwicklungsplanung* - AEP), který byl v první polovině devadesátých let iniciován Svobodným státem Sasko a je až do současnosti postupně realizován na území všech saských okresů. Cílem AEP je analýza rozvojových možností okresů Svobodného státu Sasko a vytvoření strategie optimálního využití jejich potenciálu, s přednostním zaměřením na problémy zemědělství, lesnictví, vodohospodářství a turistiky.[4] V roce 1997 byl Zemským úřadem v Löbau-Zittau zadán projekt[5], jehož cílem bylo vytvořit "Plán rozvoje agrárních struktur" také pro "přeshraniční region" v oblasti Horní Lužice a Šluknovského výběžku. První fáze rozvojové studie, určená pro území osmi německých[6] a čtyř českých obcí[7] byla dokončena v roce 1999; následně začalo její zpracovávání pro celý Šluknovský výběžek.[8] Jako výrazné specifikum a fenomén, který by mohl napomoci rozvoji oblasti primárně ve sféře turistického ruchu, byla ve studii identifikována mimo jiné také místní lidová architektura - takzvané "podstávkové domy".[9]

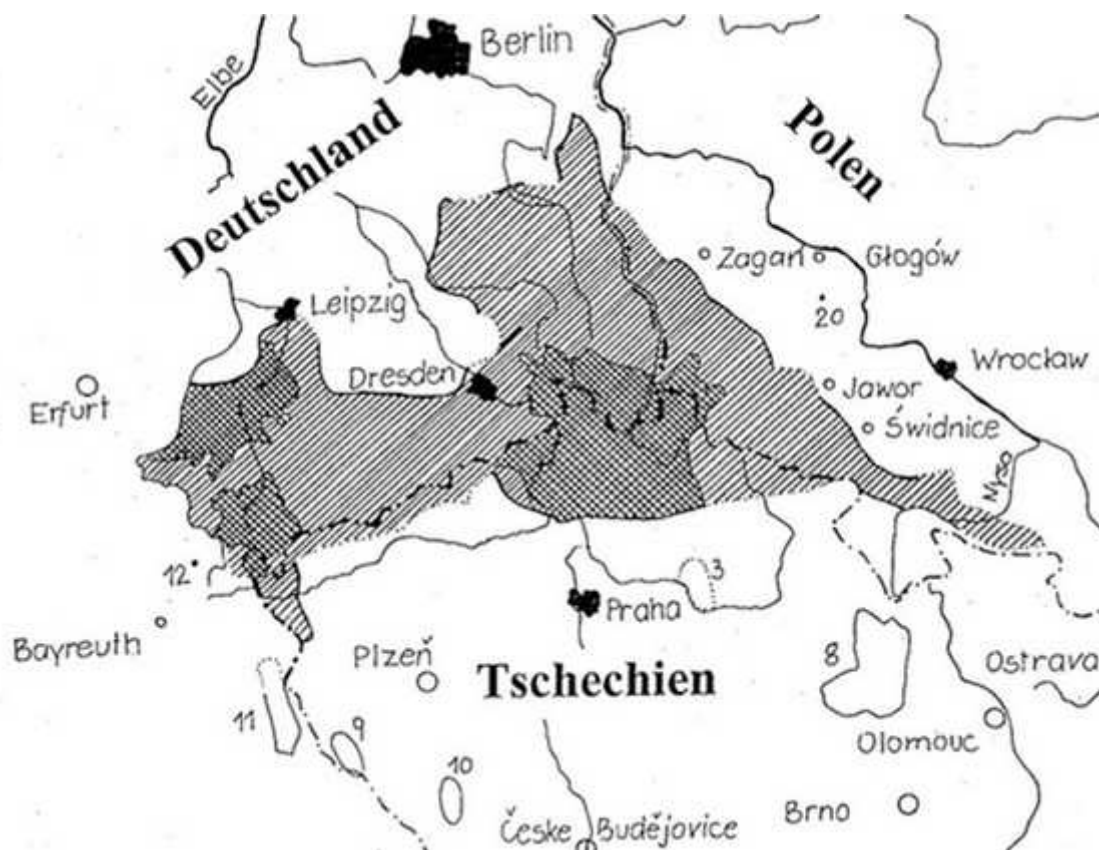
7.

Téma podstávkových domů si vzala za své (vedle dalších aktivit, jež byly v rámci AEP určeny jako potenciálně přínosné) dvě nově vzniklá občanská sdružení - "Společnost pro trvale udržitelný rozvoj Šluknovska" v Čechách (TUR Šluknovska) a "Spolek pro rozvoj hraničního regionu Horní Mandava/prameny Sprévy" v Německu.[10] V roce 2001 uzavřela obě sdružení smlouvu o partnerství, na jejímž základě společně začala s aktivním rozpracováváním jednotlivých dílčích projektů. Jak názvy napovídají, je hlavním posláním obou sdružení podpora opatření vedoucích k trvale udržitelnému rozvoji oblasti (v návaznosti na cíle AEP);[11] stejnou měrou bylo ale od samotného počátku jejich existence záměrem rozvíjení česko-německé spolupráce. Přeshraniční charakter činnosti společnosti TUR Šluknovska byl zdůrazněn nejen ve stanovách,[12] ale setkáváme se s ním i v rozhovorech s představiteli spolku a prakticky ve všech materiálech z provenience sdružení, zde např. úvodní text webové prezentace:

Toto partnerství má ukázat, že lidé na obou stranách hranice chtějí svým dílem přispět k dobrým sousedským vztahům. Přátelské vztahy mezi členy sdružení a občany v pohraničí by se měly rozvinout v nejrůznějších oblastech.[13]

8.

Jedním z prvních výsledků společné aktivity obou sdružení byl komplexní projekt nazvaný "Sasko-česká krajina podstávkových domů", jehož cílem je záchrana podstávkových domů a podpora jejich ochrany.[14] Na tomto místě je ovšem třeba upozornit, že působnost obou spolků zahrnuje v současné době pouze relativně malou, jádrovou část území, na kterém se podstávkové domy vyskytují (viz Mapa 1 a Mapa 2: s podstávkovými domy se lze setkat v téměř celé Horní Lužici, v západní části Dolního Slezska a v severních Čechách od Krušných hor přes Šluknovský a Frýdlantský výběžek až ke Krkonošům, směrem do vnitrozemí až k České Lípě; spolky působí přímo v oblasti česko-německo-polského trojmezí, tedy ve Šluknovském a o něco méně intenzivně ve Frýdlantském výběžku a v přilehlých pohraničních oblastech Polska a Německa).

Mapa 1: Celkové rozšíření podstávkových domů v oblasti severních Čech, Horní Lužice a Dolního Slezska. Nejtmavší plocha uprostřed - jádrové území výskytu domů.[15]

Mapa 2: Černá barva - jádrové území výskytu podstávkových domů, na které se soustředí aktivity spojené s projektem Krajina podstávkových domů.[16]

9.

Do projektu se postupně zapojovali také další aktéři na obou stranách hranice (např. Správa NP České Švýcarsko, Spolek přátel Krásné Lípy, Kruh přátel muzea Varnsdorf, Vysoká škola HTWS Zittau, Agentura regionálního rozvoje v Drážďanech, řada obcí a mnoho dobrovolníků), kteří napomáhali především s dokumentací podstávkových domů na české i německé straně.

10.

V rámci Krajiny podstávkových domů byly postupně realizovány různé dílčí česko-německé a posléze česko-německo-polské projekty:[17] začala a dále probíhá dokumentace podstávkových domů; vznikl projekt "Staré obchodní cesty" (česko-německo-polský), spočívající na ideji oživení středověkých cest mezi Horní Lužicí a Čechami (tedy cest vedoucích "krajinou podstávkových domů"), které "opět spojí Němce, Čechy a Poláky a (...) nabízí rozmanitou, historicky pestrou kulturní krajinu bez hranic" (brožura "Staré obchodní cesty zvou", 2004); v roce 2005 započal projekt "Cesta řemesel", zaměřený "na podporu cestovního ruchu a oživení tradičních řemesel v Krajině podstávkových domů".[18] V roce 2005 pak poprvé proběhl v Německu "Den otevřeného podstávkového domu", k němuž se v roce 2006 připojili také čeští a polští partneři, a tehdy bylo možné některé domky v Německu, Čechách i Polsku navštívit.

Cíle

11.

Vlivy těchto projektů na zkoumanou lokalitu jsou v tuto chvíli obtížně určitelné. Koordinátor projektů společnosti TUR Šluknovska pan Zrzavý konstatuje, že zatím tyto aktivity výraznější dopad na rozvoj Šluknovského výběžku nemají - chybí podle něj především aktivní propagace projektu specializovanou marketingovou nebo cestovní agenturou. Vydávání brožur či katalogu je podle něj "nějak bez efektu, no. Uvidíme. Ono to asi musí nejdřív dozrát ... doufám, že nezůstane jenom u tohoto". Z rozhovoru s panem Zrzavým vyplynul také další aspekt: naprostá většina projektů má své kořeny na straně německých partnerů, kde také bývají uskutečněny dříve a v širším rozsahu; ostatně původním iniciátorem celého mezinárodního projektu a současným koordinátorem jeho realizace je zemský úřad Löbau-Zittau. Nejen že Němci iniciují společné projekty, ale do velké míry i určují základní směřování a cíle celého zastřešujícího projektu, a v mnoha ohledech své české partnery inspirují či jim dokonce pomáhají ve zcela konkrétních věcech:

Třeba konkrétně u těch podstávkových domů je to evidentní, tam jsou oni fakt prostě tahouni, například jsou dál v opravách, v rekonstrukcích. My se od nich učíme, jak ty domy rekonstruovat ... jaké materiály používat. A to je jedinečné, to je dobré. (pan Zrzavý)

12.

Celkové zaměření projektu formuloval pan Zrzavý následovně:

Smyslem je... hlavně je to navázané na cestovní ruch. Třeba ta Cesta řemesel, to není jenom o řemeslnících, o řemeslných dílnách, o nějakém vytvoření nových pracovních míst a podobně, ale [jde o] cestovní ruch. Ta německá strana si to tak představuje a chce sem přitáhnout turisty z celé Evropy, tady do té oblasti. Protože ty podstávkové domy jsou takovým lákadlem, měly tady vzniknout i nějaké doprovodné služby, právě Cesta řemesel a další atrakce s tím související. Snaha je, aby vyžití těch turistů, aby ty atrakce byly takové tradiční, aby to bylo spojeno s

tu historií. Takže je to zaměřené celkem na historii, na řemesla, na trhy. (pan Zrzavý)

13.

Předchozí řádky ukazují nejen obsahové akcenty projektu Krajina podstávkových domů - ale především účel celého projektu, který pak pochopitelně ovlivňuje a formuje konkrétní podobu veřejné prezentace (prostřednictvím výpovědí, textů, artefaktů z dílny lokálních aktérů) relevantního území. V pozadí zjevně stojí zcela legitimní pragmatický zájem ekonomického rozvoje: úspěšné prosazování představy Krajiny podstávkových domů jako určitého kulturně specifického regionu by mělo oblasti přinést rozvoj cestovního ruchu a zároveň mobilizovat ochotu a připravenost lokálních ekonomických subjektů k (přeshraniční) kooperaci a ekonomickému růstu (srov. **Siivonen 2003**: 155-157). Z hlediska stimulace rozvoje této oblasti ovšem hraje klíčovou roli především přeshraniční charakter projektu Krajina podstávkových domů, umožňující čerpání finančních prostředků z fondů Evropské Unie: akcent projektu na regionální rozvoj je v souladu s ideou evropské integrace a na ní navazující regionální (strukturální) politikou Evropské Unie, která se díky objemu finančních výdajů stává stěžejním eko-nomickým (a ovšem též politickým) nástrojem EU.[19] Podpora regionální politiky a též přeshraniční spolupráce regionů ze strany Evropské Unie, především podpora finanční (v příhraničních regionech EU alokovaná ve fondech Interreg IIIA, v předvstupním období ve fondu Phare CBC) je podstatným, ačkoli nikoli jediným hybatelem mnohých přeshraničních aktivit a spolupráce (**Parkin 2002**: 18; **Turnock 2002**: 29-32).

Reprezentace

14.

Současně ale můžeme v materiálech a výpovědích týkajících se tohoto projektu sledovat další linii - totiž vytváření či podporování představy sdílené přeshraniční regionální identity, která by zpětně mohla a měla usnadňovat ekonomickou i kulturní spolupráci přes hranice. Jak jsme viděli, Krajina podstávkových domů není pouze názvem projektu, ale též označením určitého konkrétního území, jímž vedou "staré cesty" nebo kde jsou provozována tradiční řemesla. Prvky a motivy, které autoři výše uvedených výpovědí a textů zdůrazňují, stejně jako významy, které jim přisuzují, nejsou neutrální; nesetkáváme se zde s deskripcí nějaké již existující homogenní krajiny a přirozeného regionu - nýbrž s *reprezentací* v podstatě arbitrárně vymezeného území *jakožto regionu*. *Reprezentací* zde rozumím spolu s P. Bourdieu takový způsob referování o sociální realitě, který prosazuje určitou vizi a percepci sociálního světa a jeho legitimního rozdělení: symbolická moc autorit (v tomto případě lokálních aktivistů), vtělená do slov, může za určitých okolností (1. autority musí být nadány symbolickým kapitálem, sociální autoritou a 2. jejich vize rozdělení světa musí být opřena o skutečnost, musí být "adekvátní věcem") konstituovat sociální realitu. *Reprezentace* (a sociální klasifikace) je tedy v tomto smyslu *performativní* - přispívá k produkování toho, co popisuje (**Bourdieu 1989**: 22-24; **1991**: 220-228). Zaměřím se nejprve na to, jak je Krajina podstávkových domů prostřednictvím lokálních aktérů popisována, reprezentována a tedy ustavována jako "region"; v dalším textu budu zkoumat také mocenský rozsah těchto reprezentací.

15.

V brožuře vydané v roce 2003 Společností TUR Šluknovska se setkáme jak s geografickým vymezením území Krajiny podstávkových domů, tak také s formulací jejího symbolického významu:

Projekt je založen *bez ohledu* na stávající státní hranice především na existenci podstávkového domu jako *jedinečného identifikačního a charakteristického znaku regionu*. Dosavadní zájmové území "sasko-české krajiny podstávkových domů" představuje současně oblast s hlavním výskytem podstávkových domů (...). Podstávkové domy najdete v česko-sasko-polském pohraničí, přesněji v severních Čechách, Horní Lužici a Dolním Slezsku. Odborníci odhadují, že se v našem pohraničí dodnes zachovalo cca 19 000 podstávkových domů. Tak velké množství domů samozřejmě výrazně ovlivňuje *charakter krajiny*, lze proto právem hovořit o *jedinečném fenoménu v kontextu celé Evropy*. Charakteristické podstávkové domy v nádherné krajině lákající k výletům - to jsou hlavní přednosti našeho *přeshraničního regionu* (...). Tyto domy patří ke skutečným skvostům lidové architektury. (...) Tento *region* má mnoho šancí. *Hraniční poloha se dá úspěšně proměnit ve výhodu*. Mnoho turistů láká možnost překračovat v jednom dni státní hranice. Plno nabídek pro turisty se dá vytvořit ve spolupráci s našimi sousedy. Proč je vidět stále jako konkurenci? Lepší je *spolupracovat a vzájemně doplňovat* nabídky v cestovním ruchu. Postupně se do regionu vracejí staré tradice, obce pořádají jarmarky a trhy řemesel. Na nich se setkávají lidé *z obou stran hranice*. (Sasko-česká krajina podstávkových domů, 2003: 1-3; kurz. autorka)

16.

V citovaném textu jsou opakovaně zdůrazněny některé prvky - především je akcentována jedinečnost a specifická celého "regionu", na kterém se podstávkové domy vyskytují, a současně je vyzdvížen přeshraniční charakter (onoho) geografického území. Právě tyto charakteristiky Krajiny podstávkových domů jsou pak chápány a předkládány jako potenciálně lákavé pro turisty. Podobný význam nesou také další výpovědi o dané oblasti, odkazující na vzdálenou společnou (hranice překračující) kulturní minulost oblasti (politicky byla Lužice do roku 1635 říšským lénem České Koruny; poté byla postoupena Sasku), která může být nyní, v novém kontextu Evropské Unie, obnovena:

Společné kulturní dějiny trojmezí Německa, Polska a Česka byly po dlouhou dobu zapomenuty. Se vstupem do Evropské unie byl tento starý kulturní prostor znovu objeven. Především turistické projekty nasvědčují tomu, že region může těžit z pokladů své historie.[20]

17.

V prvně uvedeném textu se setkáváme také s vyzdvížením symboliky samotného podstávkového domu, který je *identifikačním znakem regionu*. Jaké další charakteristiky má v rámci analyzované reprezentace tento "identifikační znak"? Na webových stránkách Společnosti TUR Šluknovska se například dočteme, že podstávkový dům "vznikl mísením slovanského srubu a středoněmeckého kolového domu".[21] Není to tedy pouze samotný fakt výskytu těchto domů na území, které překračuje dnešní státní hranice, co symbolizuje přeshraniční charakter regionu Krajiny podstávkových domů. Je to také jejich architektonická podoba, v níž se mísí prvky slovanské a německé, a spojuje tak Horní Lužici, Dolní Slezsko a severní Čechy.

18.

V reprezentaci projektu Krajina podstávkových domů tedy můžeme identifikovat tyto základní významové akcenty:

- Podstávkové domy jsou něčím zcela unikátním, a to jak architektonicky, tak také svým počtem a provázaností s krajinou; jsou "fenoménem evropského významu". Území, kde se tyto podstávkové domy vyskytují, není svázáno ani rozděleno státními hranicemi; oblast, geograficky vymezená výskytem domů, je díky společné kulturní historii sounáležitým *přeshraničním regionem*.

- Na druhou stranu však není přítomnost státních hranic zcela přehlížena či popírána: hranice jsou zde přítomny jako "neškodná" zajímavost regionu[22], jako jedno z možných lákadel pro turisty (navštívit tři země během jednoho dne). Hranice tak má v tomto diskurzu do jisté míry ambivalentní funkci: na jednu stranu je její význam umenšován, a tak je argumentováno pro vnitřní spojitost celého přeshraničního prostoru - na druhou stranu je ale ve prospěch přesvědčivosti, resp. turistické lákavosti dané regionální reprezentace poukazováno na kouzlo samotného překračování státních hranic.
- Toto přeshraniční území je díky společné minulosti dobře vybaveno ke spolupráci Čechů, Němců a Poláků, kteří se mohou vnímat jako partneři, především v oblasti rozvoje turistického ruchu. Stačí umět a chtít tuto výhodu využít.
- Genius loci regionu Krajiny podstávkových domů spočívá primárně v jeho pozapomenuté společné dávné minulosti, kterou lze oživit návratem k tradicím, obnovou cest, řemesel, jarmarků apod.

19.

Historie a tradice oblasti však má v analyzované reprezentaci podobně ambivalentní funkci jako státní hranice: v materiálech je odkazováno na historické dědictví časově vzdálené doby sdílení kultury a tradic. Co však v této reprezentaci naprosto chybí, je jakýkoli odkaz na bolestnou a konfliktní část dějin této oblasti - na ustavování národních států a na národnostní sváry v pohraničí; na válku a vysídlení; na zkušenost uzavřených hranic po válce; na pocity křivdy, které si řada lidí nese dodnes. Tato část dějin (a také paměti lidí i krajiny) zjevně problematizuje samotný základ analyzované reprezentace - představu tradičního přeshraničního soužití v této oblasti - a právě proto se s ní v analyzované reprezentaci nesetkáme.

20.

Podobná snaha o obnovení vztahu ke vzdálené historii a zapomenutí dějinných událostí předcházejících, doprovázejících a následujících druhou světovou válku není zřejmě v oblastech na hranicích s Německem nijak výjimečná, jak ukazuje například výzkum R. Parkina v polském kraji Lubuskie a německo-polském Euroregionu Spree-Neisse-Bober. Parkin upozorňuje na to, že především lokální turistická literatura (ale také některé oficiální iniciativy) přehlížejí specifika týkající se historie etnických a národních vztahů ve zkoumané oblasti. Zároveň poukazuje na "mytologizující" způsob nakládání s historií a identitou jihozápadní části kraje Lubuskie, která bývala součástí historické Lužice: popisuje současné pokusy o oživení "lužické" identity regionu, v nichž je vyzdvihována a do jisté míry přeceňována přítomnost slovanského obyvatelstva oblasti (2002: 11-12). Je otázkou, zda opomíjení části historie není podstatnou překážkou možné identifikace obyvatel s takto reprezentovaným regionem - a nebo zda naopak není předností takové reprezentace, neboť nabízí možnost vytěsnit něco nepříjemného, zapomenout na břemeno minulosti a vyvázat se z koloběhu řešení něčeho, co již stejně není možné změnit. Tuto otázku by však bylo třeba podrobit dalšímu výzkumu.

- Samotné podstávkové domy jsou zde prezentovány jako čistě materiální artefakt, v podstatě vizuální symbol a znak území, který je vytržen ze svého sociálního i historického kontextu, je zbaven konkrétních lidských osudů, vzpomínek, konfliktů. Podstávkové domy jsou "svědky dávné minulosti" - ale jen té, která neohrožuje myšlenku sjednocení Čechů a Němců a která dovoluje představovat Krajinu podstávkových domů jako turisticky lákavou, významově nekonfliktní destinaci.

21.

Analyzovaná reprezentace Krajiny podstávkových domů tedy zprostředkovává následující obraz regionu:[23] Toto území, ač po dlouhou dobu rozdělené hranicemi tří států, k sobě historicky kulturně patřilo. Společné dějiny, a tedy i charakter této oblasti, jsou součástí kulturní paměti krajiny, jejímž symbolem jsou podstávkové domy. Taková krajina je unikátní, a proto je ideální pro rozvoj turistického ruchu, na nějž se naváže i všeobecný rozkvět oblasti. Projekt tedy oživuje a upozorňuje na něco, co zde vždy již (ač nereflektovaně) existovalo - a to v souladu se současnými principy sjednocení a regionalismu, prosazovanými Evropskou Unií. Spolupráce německých, českých a polských občanů v tomto regionu je tedy nejen výhodná - ale navíc je jejím prostřednictvím v praxi uskutečňována idea spojené Evropy.

22.

Setkáváme se zde diskurzem, jehož síla spočívá v odkazování na to, s čím se v daném prostoru skutečně můžeme fyzicky setkat (určitý typ architektury; dějinné souvislosti), co však samo o sobě existenci nějaké homogenní kulturně-územní jednotky, tedy "regionu", neimplikuje. Diskurzivní strategie, kterou v analyzovaných textech odhalujeme, tyto prvky interpretuje a předkládá v podstatě jako materiální doklad evidentní, z dějin vyplývající a hranice překračující sounáležitosti oblasti - "regionu" ve výše uvedeném smyslu.

Vstup dalších aktérů

23.

Je nasnadě, že k plné realizaci plánu regionálního rozvoje a k uskutečňování cílů projektu Krajina podstávkových domů dobrovolná činnost občanských sdružení nedostačovala. Původní iniciátor celého projektu, okresní úřad v Löbau-Zittau, proto v roce 2003 učinil kroky, které vedly k ustavení struktur, jež mají v projektu Krajiny podstávkových domů dále systematicky a komplexně pokračovat. V roce 2003 získal projekt mezinárodně institucionalizovanou podobu (a zároveň do něj vstoupili polští aktéři): na základě podpisu "Dohody o spolupráci v oblasti přeshraničního rozvoje projektu Krajina podstávkových domů" se k němu oficiálně připojili zemští radové německých okresů Löbau-Zittau, Bautzen, Sächsische Schweiz a polských krajů Luban a Zgorzelec. Tak vznikl "Konvent venkova s podstávkovými domy" (scházející se jednou ročně) - politické zaštitění projektu, jehož funkcí je především formulovat strategické cíle a klíčové projekty, jimž bude na politické rovině poskytnuta podpora. Dále byly ustaveny řídicí skupiny, které mají projekty připravovat, koordinovat a uvádět v život. Třetí úroveň jsou pracovní grémia a strategické projektové skupiny - ty řeší a realizují jednotlivá konkrétní témata. Jestliže se ale podíváme na personální obsazení těchto struktur a jejich institucionální zázemí, zjistíme, že převážná většina realizační části projektu spočívá na bedrech německé strany, podobně jako financování.[24]

24.

V roce 2005 se k Dohodě o spolupráci připojil také hejtman libereckého kraje a předsedové všech tří národních sdružení Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Právě vstup Euroregionu je zajímavým okamžikem, na nějž nyní zaměřím pozornost.

25.

České regionální sdružení Euroregion Nisa bylo založeno v roce 1991 jako "dobrovolné sdružení měst, obcí[25] a dalších právnických osob, zaměřených na regionální rozvoj a spolupráci přesahující státní hranici s městy a vyššími správními celky příhraničních regionů SRN a Polska".[26] V témže roce byla uzavřena "Rámcová dohoda" mezi českým, německým

a polským regionálním sdružením, na jejímž základě vzniklo trinacionální dobrovolné zájmové sdružení Euroregion Neisse-Nisa-Nysa (ERN). Sdružení nemá vlastní právní subjektivitu a spolupráce jednotlivých aktérů se zakládá na "Evropské rámcové úmluvě o spolupráci přesahující hranice mezi územními celky a orgány", přijaté v roce 1980 Radou Evropy. Společným cílem ERN je "odstranění negativních vlivů státní hranice, zlepšení životního standardu obyvatel Euroregionu, zlepšení přirozených a kulturně-politických podmínek života a rozvoj hospodářského potenciálu Euroregionu".[27] Všechny obce Šluknovského výběžku jsou členem Euroregionu Nisa - setkáváme se tedy s dalším aktérem přeshraniční kooperace, zasahujícím svou činností Šluknovský výběžek. Nelze si nepovšimnout, že Euroregion Nisa sdílí s projektem Krajina podstávkových domů nejen podstatnou část zájmového území (viz Mapa 3 a Mapa 4), ale do určité míry též deklarované cíle své činnosti.

Mapa 3: Schematické zakreslení Euroregionu Neisse - Nisa - Nysa (nejtmavší oblast uprostřed) a okolních euroregionů[28]

Mapa 4: Schematické zakreslení jádrového území "Krajiny podstávkových domů"[29]

26.

Tematický rozsah působení ERN je, alespoň deklarativně, značný.[30] Míra realizace deklarovaných cílů Euroregionem ale nebyla předmětem mého výzkumu - to, co mne zajímalo především, byl kontext vstupu ERN do projektu Krajina podstávkových domů. Zaměřila jsem se na to, od kdy a v jakých souvislostech se téma podstávkových domů objevuje v dostupných materiálech z produkce ERN.

27.

V dokumentu "Koncept rozvoje cestovního ruchu v ERN Neisse-Nisa-Nysa" z roku 1998 není o podstávkových domech žádná zmínka (ačkoli se zde setkáváme s návrhy nejrůznějších produktů cestovního ruchu, které by mohly rozvíjet potenciál ERN); stejně tak se s nimi neseťkáme v katalogu "Přeshraniční spolupráce 1991 - 1999" z roku 1999. Z přehledu projektů, podpořených v letech 2001 - 2003 z Fondu malých projektů ERN zjistíme, že Euroregion na několik projektů s tematikou podstávkových domů finančně přispěl[31] - nicméně v "Katalogu aktuálních přeshraničních problémů ERN" (2003), kde se kromě identifikace problémů objevila také kategorie "Náměty na projekt", nenalézáme v oddíle věnovaném cestovnímu ruchu ani v jednom z osmi velice konkrétních námětů zmínku o podstávkových domech. Z toho můžeme soudit, že ačkoli byly prostřednictvím ERN podpořeny některé projekty, nebyly v této době podstávkové domy z hlediska Euroregionu nijak zajímavým fenoménem.

28.

Teprve v roce 2005, kdy ERN přistoupil k podpisu dohody o spolupráci v oblasti přeshraničního rozvoje projektu Krajina podstávkových domů, nacházíme referenci o tomto tématu v Magazínu Euroregion, kde je podpis dohody prezentován takto:

20. července 2005 se odehrála v Lubani událost důležitá pro další strategii rozvoje Euroregionu. Projekt Krajina podstávkových domů, který se již více než dva roky rozvíjí "na okraji" euroregionálních struktur a aktivit, byl nyní jednoznačně "euroregionalizován". (Magazín Euroregion 2005: 3)

29.

Čím si projekt veřejnou *euroregionalizaci* vysloužil? Odpověď je částečně skryta hned v dalších řádcích výše citovaného textu a souvisí s aspektem, o němž jsem se dosud záměrně nezmínila - totiž s dlouhodobým cílem realizátorů projektu Krajina podstávkových domů, s nímž se můžeme v písemné podobě setkat již v roce 2001 ve výroční zprávě Společnosti TUR Šluknovska (jakož i na internetových stránkách www.umgebundeland.de), a totiž dosáhnout zapsání Krajiny podstávkových domů na seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Přesně tento bod je totiž zdůrazněn v pokračování výše citovaného článku:

Podle mnoha expertů by bylo oprávněné zanést tuto velkoplošnou, krajinářskou zvláštnost *Euroregionu* [hleděme! kurzíva a pozn. autorka] na seznam UNESCO. K tomuto cíli by měly směřovat další plánované aktivity s aktivním zapojením obcí, okresů, státní správy a odborných grémií všech tří zemí v následujících letech. Také role Euroregionu se tu zdá být obzvláště důležitá." (Magazín Euroregion 2005: 3)

30.

Hned v následujícím roce se členové pracovní skupiny EUREX-Památky zúčastnili mezinárodní konference "Šance a rizika Krajiny podstávkových domů na zařazení do Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO", která byla 6. 3. 2006 uspořádána v Žitavě zemským úřadem Löbau-Zittau. Na stránkách pracovní skupiny EUREX-Památky se také můžeme dočíst, že "v současné době je prioritním úkolem této pracovní skupiny záchrana krajiny podstávkových domů (lužické lidové architektury) v ERN".[\[32\]](#)

Reprezentace moci, moc reprezentace

31.

Je nepochybné, že ačkoli získal projekt Krajina podstávkových domů institucionální zázemí a politickou podporu (založením Konventu a realizačních struktur), nelze jej ani rozsahem činnosti, ani vytyčenými cíli a ani dopadem srovnávat s podstatně etablovanějším Euroregionem Neisse-Nisa-Nysa. Přesto je pravděpodobné, že vstup ERN do dalšího rozvoje projektu Krajiny podstávkových domů nejspíše nebyl motivován náhlým kunsthistorickým zájmem zachránit místní lidovou architekturu, ale že je možné jej interpretovat jako určitý mocenský krok - jako reakci na "konkurenci", kterou lze z hlediska Euroregionu Nisa v projektu Umgebundeland spatřovat.

32.

Jak jsem uvedla výše, deklarovaným a hlavním cílem ERN je především ekonomický, sociální i kulturní rozvoj oblasti. Na druhou stranu je však z hlediska funkčnosti a efektivity integračních procesů v pohraničí žádoucí vznik přeshraniční sociální koheze a určité loajality obyvatel k přeshraničním euro/mikro-regionům; ostatně řada symbolických prvků a reprezentací (název, veřejné narativy, materiální symboly atd.) má právě funkci mobilizace kolektivního regionálního vědomí či "identity" (Knippenberg 2004: 621-622).[\[33\]](#) Jakkoli jednoznačně není primárním cílem existence ERN vytvoření specifické "euroregionální" identity, je proces ustavování Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa ve veřejném prostoru a v myslích lidí potenciálním vytvářením (nové) regionální identity doprovázen. Právě v tomto

smyslu však můžeme říci, že se na bezmála stejném území objevují dvě "konkurenční" reprezentace téhož regionu, nabízející odlišné identifikace: jak bylo zmíněno výše, jádrové územní rozšíření podstávkových domů, a tedy geografická působnost projektu Krajina podstávkových domů se do značné míry překrývá s územím Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa.

33.

Jestliže jsem výše definovala reprezentace regionů jako performativní, pak je prosazení jedné z reprezentací určitým strategickým a mocenským nástrojem, je (možným) vyjádřením a potvrzením získané symbolické autority, moci prosazovat určitou vizi rozdělení světa (Bourdieu 1989; 1991). Pokud by aktivity spojené s projektem Krajina podstávkových domů vedly v dlouhodobém horizontu alespoň k částečné identifikaci uvedeného území jako (kulturně) homogenní Krajiny podstávkových domů, je v zájmu ERN, aby se tato identifikace dále vztahovala právě k Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Samozřejmě není cílem ztotožnění území Krajiny podstávkových domů a Euroregionu Nisa; podstávkové domy jsou z hlediska Euroregionu Nisa jen jedním z prvků, které - jsou-li interpretovány a přijímány jako "charakteristické" - rozšiřují "repertoár" možných identifikačních znaků Euroregionu.

34.

Euroregion Nisa zde nevystupuje pouze v roli aktéra, který sdílením (převzetím) symboliky podstávkových domů obhájí či se snaží získat symbolickou "moc" nad určitým územím, řekněme v rovině prestiže a posílení "euroregionální" identity obyvatel, která pak zpětně konstituuje význam Euroregionu ve veřejném prostoru. Zájem ERN o podstávkové domy můžeme zároveň číst jako výraz konkurence zcela konkrétních mocenských zájmů Euroregionu a realizátorů projektu "Krajina podstávkových domů" (především získávání podpory ze strany obcí či vliv na politická rozhodnutí lokálních politiků) a rovněž jako soutěž o tytéž ekonomické zdroje (především finanční prostředky z fondů EU). Záměr dosáhnout zapsání území na seznam UNESCO je pro ERN dalším pádným argumentem pro podporu tohoto projektu - a to i přes to, že dosažení takového cíle je dosti komplikované a například podle vedoucího sekretariátu českého ERN Nisa pana Kováře nereálné.[34] Již samotný mediální zájem a pozornost, kterou toto téma přitahuje, by byly pro Euroregion ziskem.

Reprezentace a percepce

35.

Vraťme se nyní k otázce povahy a strategie reprezentace Krajiny podstávkových domů - nově ustavovaného a uskutečňovaného "regionu" na česko-polsko-německém trojmezí. Tento "region" (resp. - jeho reprezentace) je konstruován s akcentem na fyzickou, materiální existenci specifického typu architektury. Hmatatelné, reálné a dobře identifikovatelné stavby jsou v této reprezentaci znakem i symbolem vnitřně homogenního, historicky propojeného, kulturně spřízněného území; sounáležitost českého, polského a německého příhraničí a z toho vyvozovaná podružnost státních hranic je zde prezentována jako evidentní, resp. evidenci přístupná, a též historicky původní. Přítomnost takto konstituovaného území v symbolické teritoriální organizaci území spočívá na ideji *percepce*: každý, kdo se ve zkoumané oblasti ocitne (ať místní nebo turista), se s podstávkovými domy běžně setká. Analyzovaná reprezentace je postavena v první řadě na jejich *zviditelnění* (prostřednictvím zpráv v místním tisku, vydáváním brožur, pohlednic, pořádáním jednorázových akcí jako je Den otevřeného podstávkového domu apod.) a následném *připsání významů* (jak jsme viděli výše). To, co díky zviditelnění "každý vidí", se stává "samozřejmým" a právě o takto konstruovanou *evidenci* se pak reprezentace i praxe aktérů projektu Krajina podstávkových domů opírá a na

ni odkazuje. Řečeno obecněji, určitý (do značné míry arbitrární) znak je konceptualizován jako distinktivní (*othering*), a území, jež je organizováno na základě přítomnosti tohoto znaku (*ordering*) je pak jakožto homogenní celek vyjmuté ze svého okolí a vymezeno (*bordering*) jako "region".

36.

O realitu se opírající reprezentace projektu Krajina podstávkových domů vytváří konkurenci dalšímu nadregionálnímu aktérovi (Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa), který se na něm *právě proto* chce podílet, obzvláště s vyhlídkou, že by komplexnost reprezentovaného území mohla být v budoucnu potvrzena jeho mezinárodní institucionalizací - zanesením na seznam světového dědictví UNESCO. Projekt, primárně zaměřený na rozvoj cestovního ruchu (a potažmo zlepšení ekonomické situace) dané oblasti, tak vstupuje na pole mocenských zájmů a vlivů. V pozadí můžeme zaregistrovat širší kontext Evropské Unie a její podpory regionalismu: takto utvářený projekt má naději jak na finanční podporu z evropských fondů a tedy na dosažení původního cíle rozvoje regionu - tak také (resp. "a proto") na pozitivní vnímání lokálními i regionálními politickými aktéry.

Závěrem

37.

V analýze projektu Krajina podstávkových domů jsem se pokusila ukázat, jaké strategie reprezentace lze identifikovat v konkrétní situaci ustavování přeshraničního regionu a také to, že procesy prosazování jedné reprezentace určitého území (a rovněž jeho dějin, kultury, architektury atd.) jsou či mohou být specifickým nástrojem získávání moci a vyjednávání pozic mezi jednotlivými lokálně významnými aktéry.

38.

Z výzkumu však také vyplynula řada otázek, které ale není možné v této chvíli zodpovědět, neboť se zkoumané téma stále vyvíjí a na celkové zhodnocení je ještě příliš brzy: získají regionální aktéři sociální autoritu, potřebnou k prosazení "své" reprezentace? Jedná se skutečně o performativní diskurz - nebo tuto moc tvořit a rozdělovat sociální svět zkoumaná reprezentace nenabude? Může se tento region stát předmětem loajality svých obyvatel? A pokud ano, jaký bude vztah *regionu* Krajina podstávkových domů a *Euroregionu* Neisse-Nisa-Nysa? Postupná institucionalizace projektu a snaha o formální, mezinárodní uznání prostřednictvím zápisu krajiny na seznam UNESCO by k tomuto cíli směřovat mohly - na druhou stranu ale pozoruji v posledním roce spíše stagnaci této tematiky i činnosti lokálních sdružení, která se projektu věnovala. Na uvedené otázky nicméně může odpovědět jen další výzkum.

Poznámky

[1] Území Šluknovského výběžku je od 11. století trvale (vyjma 2. světové války) součástí Českého státu; v důsledku kolonizačních procesů ve 12. a 13. století bylo obýváno až do roku 1945 převážně německy hovořícím obyvatelstvem (v roce 1938 se zde k německé národnosti hlásilo 92,7% obyvatelstva).

[2] Konstituování hranic nově vzniklého suverénního státu v roce 1918; popření jejich suverenity Hitlerem při připojení pohraničí k Německé říši; obnova hranic po roce 1945 a odsun Němců; praktické uzavření této části hranice v letech 1956 - 1966; jejich částečné otevření v letech 70. a 80.; změny režimu na hranicích po roce 1989; vstup ČR do EU a změna statusu hranic z linie rozdělení v mediátor komunikace a spolupráce.

[3] Tato témata jsem zpracovala v diplomové práci "Šluknovský výběžek: Identity, narace, reprezentace", obhájené v roce 2006 na FHS UK.

[4] V roce 2003 již bylo plánování dokončeno pro 62% území Saska - viz http://www.landwirtschaft.sachsen.de/de/wu/aktuell/downloads/Agrarbericht_2003_8.pdf [Naposledy navštíveno 5. 11. 2006].

[5] Soukromé projekční "Korffově agentuře regionálního rozvoje" v Drážďanech.

[6] Spitzkunnorsdorf, Seifhennersdorf, Walddorf, Neugersdorf, Neueibau, Leutersdorf, Ebersbach, Eibau.

[7] Rumburk, Jiříkov, Krásná Lípa a Studánka.

[8] Na české straně byla za plánování odpovědná projektová manažerka Ing. Zemanová, vyškolená k tomuto druhu plánování v Sasku, která rovněž spolupracovala s Univerzitou J.E. Purkyně v Ústí nad Labem; podrobnější informace o realizaci plánování pro celý Šluknovský výběžek viz http://sprs.sluknovsko.cz/aep/aep_info2.htm [Naposledy navštíveno 13. 11. 2006].

[9] http://sprs.sluknovsko.cz/aep/aep_info2.htm [Naposledy navštíveno 13. 11. 2006].

[10] Obě sdružení byla založena v roce 1999.

[11] Stanovy Společnosti pro TUR Šluknovska doslova uvádějí: "Hlavním cílem společnosti je podpora opatření vedoucích k trvale udržitelnému rozvoji česko-německého pohraničí, regionu Šluknovského výběžku v oblasti sociální, kulturní, cestovního ruchu, ochrany životního prostředí a přírody. Jedná se především o realizaci projektů, programů a činností na území ČR, *ale i přeshraničního charakteru*, zaměřených na lokální a regionální rozvoj, ekologicky šetrnou turistiku, kulturní a vzdělávací akce, zkvalitnění komunikace." <http://www.sluknovsko.unas.cz/index.php?stranka=stanovy.php> [Naposledy navštíveno 29. 1. 2007], kurz. autorka.

[12] Viz předchozí poznámka.

[13] <http://www.sluknovsko.unas.cz/index.php?stranka=uvod.php> [Naposledy navštíveno 23. 1. 2007].

[14] "Podstávka je důmyslná podpůrná konstrukce, která převádí zatížení střechy - a pokud dům má patro, tak i patra - přímo k základům. Díky tomu nese roubená světnice umístěná uvnitř podstávky "pouze sama sebe" a nebortí se. Typ domu s podstávkou se vyvíjel minimálně čtyři století. Převážná část dochovaných staveb vznikla na konci 18. a v 19. století. Dům může mít pouze přízemí nebo i patro. Většina domů v Horní Lužici a v nejsevernější části severních Čech, které se dochovaly dodnes, mají první patro hrázďené. V severních Čechách najdeme ale také domy s roubenou konstrukcí v prvním patře. V přízemí se nachází obytná světnice, buď roubená nebo pažená (z fošen). Někdy jsou však světnice po obou stranách sítě. Světnici a někde i síň obklopují nejrůznější podstávkové konstrukce, tvar odpovídá době jejich vzniku. Síň a chlévy, prostory namáhané odvodem spalin z topenišť a ustájením zvířat, se postupně vyvinuly v přízemní zděné části." (http://www.sluknovsko.unas.cz/index.php?stranka=krajina_podstavkovych_domu.php [Naposledy navštíveno 23. 1. 2007]).

- [15] <http://www.umgebundeland.de/index.php?!g=de&whl=12010200> [Naposledy navštíveno 28. 1. 2007].
- [16] <http://www.umgebundeland.de/index.php?!g=de&whl=11010000> [Naposledy navštíveno 28. 1. 2007].
- [17] Ke vstupu polské strany do projektu se vrátím níže.
- [18] Brožura "Cesta řemesel. Sasko-českou Krajinou podstávkových domů" (2005: 2). Vedle toho byl vydán ještě katalog řemesel, v němž jsou zveřejněny kontakty na různé řemeslníky, provozující ukázkové dílny, kde se může zájemce nejen podívat na tradiční řemesla, ale sám si také práci vyzkoušet.
- [19] V rozpočtovém období 2007 - 2013 je na regionální politiku EU, vyhrazeno celkem 308 041 000 000 €, což představuje třetinu celkového rozpočtu EU pro toto období.
- [20] <http://www.umgebundeland.de/index.php?!g=cz&whl=11040000> [Naposledy navštíveno 28. 1. 2007].
- [21] http://www.sluknovsko.unas.cz/index.php?stranka=krajina_podstavkovych_domu.php [Naposledy navštíveno 23. 1. 2007].
- [22] Autorkou této trefné poznámky je Bára Spalová, které tímto děkuji za přečtení textu a jeho okomentování.
- [23] Obraz jako *image* prostoru, chápaný jako "všeobecná mentální představa o části fyzického světa" (Lynch 2004: 4).
- [24] Financování projektu probíhá především prostřednictvím iniciativy Interreg IIIA, na německé straně ale ještě z programu LEADER+, z regionálního Fondu Svobodného státu Sasko a rovněž ze zdrojů Saského ministerstva pro životní prostředí a rozvoj venkova, na české straně případně za podpory krajského úřadu nebo Euroregionu Nisa.
- [25] Zejména z okresů Liberec, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa, Semily a Děčín (z Děčína konkrétně Šluknovský výběžek).
- [26] Statut Euroregionu Nisa, viz <http://www.neisse-nisa-nysa.org/index2.html?lang=cz> [Naposledy navštíveno 17. 11. 2006].
- [27] <http://www.neisse-nisa-nysa.org/index2.html?lang=cz> [Naposledy navštíveno 17. 11. 2006].
- [28] <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=774> [Naposledy navštíveno 18. 11. 2006].
- [29] <http://www.umgebundeland.de/index.php?!g=de&whl=11010000> [Naposledy navštíveno 28. 1. 2007].
- [30] Pro představu to můžeme dokumentovat uvedením skupin expertů, nazývaných EUREX (EURoregionální EXPerti), jejichž činnost pokrývá veškeré zájmové sféry Euroregionu: přeshraniční krizové řízení, lesy, silniční doprava, železniční doprava, hospodářství, bezpečnost, veřejné zdraví, cestovní ruch, cykloturistika, knihovny, statistika, historie, památky. Podrobně na <http://www.neisse-nisa-nysa.org/index2.php?page=index-ern-agruppen&sid=0142387001215718592487664c025a32> [Naposledy navštíveno 7. 7. 2008].

[31] Konkrétně na vytvoření internetových stránek www.umgebundeland.de; na "Průvodce po muzeích česko-saskou krajinou podstávkových domů", vydávaného společně TUREm a spolkem Horní Mandava/Prameny Sprévy; na pořádání workshopu pro studenty architektury s tématem podstávkových domů a také na informační akci k tématu.

[32] <http://www.neisse-nisa-nysa.org/index2.html?lang=cz> [Naposledy navštíveno 17. 11. 2006].

[33] Výzkumy v různých euroregionech však úspěch takových snah o plnou integraci přeshraničních oblastí a vznikání "euroregionálních" identit nedokládají (Knippenberg 2004: 619-624; Zich 2003).

[34] Zapsání na seznam UNESCO vyžaduje mimo jiné, aby byl objekt chráněn nejvyšším stupněm státní ochrany, což v případě podstávkových domů zatím není realitou. Vedle toho je komplikací rozsah území a to, že se nachází ve třech státech - takové území zatím v UNESCO být nemůže. Rovněž "konkurence" je velká, protože ne všichni odborníci sdílejí názor, že se jedná o unikát, který by měl být chráněn takto vysokým stupněm ochrany. V podstatě se zdá pravděpodobnější, že žádost by se mohla týkat jednotlivých architekto-nických celků, jako třeba jedné uličky nebo domu, nikoli celé Krajiny (z rozhovoru s vedoucím sekretariátu českého ERN panem Kovářem).

Literatura

BECHEV, D. (2004): Contested borders, contested identity: The case of regionalism in Southeast Europe. *Southeast European and Black Sea Studies*, 4 (1): 77-95

BOURDIEU, P. (1989): Social space and symbolic power. *Sociological theory*, 7 (1): 14-25

BOURDIEU, P. (1991): *Language and symbolic power*. Cambridge: Harvard University Press

EGER, G. (1996): Region, border, periphery. In: G. Eger, J. Langer, eds.: *Border, region and ethnicity in Central Europe*. Klagenfurt: Norea Verlag. Str. 15 - 29

KNIPPENBERG, H. (2004): The Maas-Rhine Euroregion: A laboratory for European integration? *Geopolitics*, 9 (3): 608-626

KORHONEN, T. (2003): Collapsing and building of borders. In: T. Korhonen, H. Ruotsala. & E. Uusitalo, eds.: *Making and breaking of borders: Ethnological interpretations, presentations, representations*. Helsinki: Finnish Literature Society. Str. 9-16

LYNCH, K. (2004): *Obraz města / The Image of the city*. Praha: Bova Polygon

PARKIN, R. (2002): Administrative reform. Gross-border relations, and regional identity in western Poland. Max Planck institute for social anthropology Working paper no. 47. Halle/Saale: Max Planck institute for social anthropology. Dostupné na adrese <http://www.eth.mpg.de/pubs/wps/mpi-eth-working-paper-0047.html> [Naposledy navštíveno 28.4. 2008]

PERKMANN, M. (2003): The rise of the Euroregion: A bird's eye perspective on European cross-border cooperation. Published by the Department of Sociology, Lancaster University: Lancaster. Dostupné na adrese <http://www.comp.lancs.ac.uk/sociology/papers/Perkmann-Rise-of-Euroregion.pdf> [Naposledy navštíveno 15.10.2005]

RUOTSALA, H. (2003): Nomadising identities in the northern fringe area. In: T. Korhonen, H. Ruotsala & E. Uusitalo, eds.: *Making and breaking of borders: Ethnological interpretations, presentations, representations*. Helsinki: Finnish Literature Society. Str. 119 - 128

SIIVONEN, K. (2003): An archipelago of identities: Producing locality in the Southwest-Finland archipelago. In: T. Korhonen, H. Ruotsala & E. Uusitalo, eds.: *Making and breaking of borders: Ethnological interpretations, presentations, representations*. Helsinki: Finnish Literature Society. Str. 147 - 159

TURNOCK, D. (2002): Cross-border cooperation: A major element of regional policy in East Central Europe. *Scottish Geographical Journal*, 118 (1): 19-40

van HOUTUM, H. / van NAERSSSEN, T. (2002): Bordering, ordering and othering. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 93 (2): 125-136

ZICH, F., ed. (2003): Regionální identita obyvatel v pohraničí. Sborník příspěvků z konference "Evropská, národní či regionální identita?", Praha 3.10. 2003. Sociologický ústav AV ČR: Praha

Použité prameny, elektronické zdroje

http://sprs.sluknovsko.cz/aep/aep_info2.htm [Naposledy navštíveno 13. 11. 2006]

<http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=774> [Naposledy navštíveno 18. 11. 2006]

http://www.landwirtschaft.sachsen.de/de/wu/aktuell/downloads/Agrarbericht_2003_8.pdf [Naposledy navštíveno 5. 11. 2006]

<http://www.neisse-nisa-nysa.org/index2.html?lang=cz> [Naposledy navštíveno 17. 11. 2006]

http://www.sluknovsko.unas.cz/index.php?stranka=krajina_podstavkovych_domu.php [Naposledy navštíveno 23. 1. 2007]

<http://www.sluknovsko.unas.cz/index.php?stranka=stanovy.php> [Naposledy navštíveno 29. 1. 2007]

<http://www.sluknovsko.unas.cz/index.php?stranka=uvod.php> [Naposledy navštíveno 23. 1. 2007]

<http://www.umgebndeland.de/index.php?lg=de&whl=11010000> [Naposledy navštíveno 28. 1. 2007]

<http://www.umgebndeland.de/index.php?lg=de&whl=11040000> [Naposledy navštíveno 28. 1. 2007]

<http://www.umgebndeland.de/index.php?lg=de&whl=12010200> [Naposledy navštíveno 28. 1. 2007]

Cesta řemesel. Katalog řemeslníků ve Šluknovském výběžku (2005). b.m.v.: Společnost pro trvale udržitelný rozvoj Šluknovska

Katalog aktuálních přeshraničních problémů 2003 (2003). Hrádek nad Nisou: Euroregion Neissa-Nisa-Nysa

Koncept rozvoje cestovního ruchu v ERN Neissa-Nisa-Nysa (1998). b.m.v.: Euroregion Neissa-Nisa-Nysa

Krajina podstávkových domů - dohoda o spolupráci podepsána! (2005). *Magazín Euroregion*, (8):3

Magazín Euroregion Neissa-Nisa-Nysa. Fond malých projektů Interreg IIIA 2001 - 2003 (2003).
b.m.v.: Euroregion Neissa-Nisa-Nysa

Přeshraniční spolupráce 1991 - 1999 (1999). b.m.v.: Euroregion Neissa-Nisa-Nysa

Markéta Vaňková

Markéta Vaňková vystudovala obecnou antropologii a kulturologii. V současné době je postgraduální studentkou antropologie na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. Ve své disertaci o bulharských Aromunech se nadále zabývá svými oblíbenými tématy jako je mobilizace a konstrukce identit, konstitutivní role aktivistů a elit či formativní vlivy expertních a politických diskurzů.

Působíště: Fakulta humanitních studií UK

E-mail: marketa.mkt@gmail.com